

Kennisvragen van het onderwijsveld

*Advies met thema's en vragen als bijdrage aan de
inventarisatie voor OBPWO 2022*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Algemene Raad op 24 juni 2021 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: commissie Onderwijsonderzoek op 31 mei en 8 juni 2021 onder voorzitterschap van Inge Van Trimpont.

Dossierbeheerder: Marleen Colpin

Situering

De Vlor ontving op 10 mei 2021 van het Departement Onderwijs en Vorming/Afdeling Strategische Beleidsondersteuning een uitnodiging om bij te dragen aan de brede inventarisatie van kennisvragen voor onderwijsonderzoek. De voorstellen van de Vlor worden, samen met andere bronnen, gebruikt als input voor de themazetting voor het Onderwijskundig beleids- en praktijkgericht onderwijsonderzoek (OBPWO) 2022.

De Vlor zal ook nog advies geven over de voorgestelde themazetting van de minister in het najaar 2021.

Ter inleiding

Het is goed dat we als Vlor in een vroeg stadium kunnen bijdragen aan de inventarisatie van kennisvragen voor onderwijsonderzoek. Bij de themazetting voor OBPWO 2021 was dat niet voorzien, waardoor we alleen konden reageren op voorgestelde thema's¹. Bovendien moesten we vaststellen dat met dat advies geen rekening is gehouden. We spraken er de verwachting uit dat de Vlor vanuit een participatieve visie op beleids- en praktijkgericht onderzoek in de toekomst een actieve rol zou kunnen opnemen om tot een gedragen themazetting te komen. De uitnodiging tot bijdrage aan de inventarisatie is een eerste stap daartoe. We rekenen erop dat er deze keer wel rekening zal gehouden worden met thema's en vragen die in overleg tussen de Vlor-partners vorm gekregen hebben.

Voor het verdere verloop van het proces van de themazetting geven we nog enkele principes mee die voor de Vlor erg belangrijk zijn bij het uitwerken van een evenwichtig pakket van beleids- en praktijkgericht onderwijsonderzoek:

- Een goed evenwicht tussen beleidsvoorbereidend en beleidsevaluerend onderzoek enerzijds, en praktijkgericht onderzoek anderzijds, met specifieke aandacht voor vakdidactisch onderzoek;
- Voldoende ruimte voor kennisvragen die een variatie aan onderzoeksbevindingen mogelijk maken;
- Ruimte voor langlopend onderzoek, breder dan het huidige beleid, om onderwijsbeleid op langere termijn te onderbouwen.

Hierna volgen de thema's en kennisvragen van de Vlor, in willekeurige volgorde. Enkele thema's werden ook al eerder ingediend, maar niet opgenomen in de themazetting voor 2021. Bij die themazetting misten we onderzoek dat kan bijdragen aan de aanpak van het lerarentekort en evenredige aandacht voor alle onderwijsniveaus en -vormen.

¹ Vlor, Algemene Raad. [Themazetting OBPWO 2021. Advies over de themazetting voor Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek](#), 22 oktober 2020.

Specifieke noden

- Effecten van afstandsonderwijs op leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen
- Leren lezen bij kinderen met een verstandelijke beperking en/of leerlingen die zeer moeilijk tot lezen komen
- Levenslang leren voor leerlingen die met een individueel aangepast curriculum uitstromen uit het gewoon onderwijs

Lerenopleiding en -loopbaan

- Hoe bereidt de lerarenopleiding voor op het profiel en de kennis nodig voor de leraar in het deeltijds kunstonderwijs?
- Maatregelen voor behoud van beginnende leraren
- Meer diversiteit in lerarenteams
- Psychosociaal welzijnsbeleid in scholen
- Haalbare en zinvolle implementatie van masters in het basisonderwijs
- Inzet van specifieke expertise in schoolteams

Impact van de coronacrisis

- Indeling schooljaar/impact van onderwijstijd
- Kenmerken van pedagogisch zinvolle digitalisering
- Rol van privéonderwijs en privébijlessen op de verbetering van de leerefficiëntie en leerprestaties van leerlingen

Vakdidactisch onderzoek

- Rol en betekenis van achtergrondkennis voor tekstbegrip en vaardigheden begrijpend lezen
- Oorzaken van de kennisachteruitgang van het Frans bij leerlingen in het secundair onderwijs

Levenslang leren

- Doeltreffendheid van microcredentials
- Levenslang leren in het hoger onderwijs

Effecten van afstandsonderwijs op leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen

Aanleiding

Corona heeft ons onderwijs in grote mate doen overschakelen naar vormen van afstandsonderwijs. Toch is er nog veel onduidelijkheid over het effect van afstandsonderwijs op leerlingen. Zowel in termen van schoolse vertraging op cognitief vlak, maar ook op socio-emotioneel vlak. Hoewel er al ruime verkennende informatie werd verzameld binnen het onderwijsveld, lijkt meer diepgaand wetenschappelijk onderzoek onontbeerlijk.

Vooraf leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften of zieke leerlingen werden mogelijks nog sterker getroffen door de ommezwaai naar afstandsonderwijs. De ingrediënten van afstandsonderwijs zijn immers niet zo makkelijk toe te passen voor die doelgroep leerlingen. Meer onderzoek en uitwisseling van bestaande wetenschappelijke inzichten om deze doelgroep goed te bereiken, is dringend nodig.

Kennisvragen

- Welke impact (positieve en negatieve effecten) heeft afstandsonderwijs op het leren van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen?
- Welk effect heeft afstandsonderwijs op de motivatie en welbevinden van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen?
- Wat is de invloed van afstandsonderwijs op de evaluatie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen?
- Welke goede praktijkvoorbeelden van afstandsonderwijs bij de doelgroep van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en zieke leerlingen kunnen worden uitgewisseld?

Relevantie

Binnen het hele Vlaamse onderwijsveld zijn onderwijsprofessionals zoekende in hoe afstandsonderwijs ook een duurzame plaats kan krijgen in ons onderwijssysteem. Willen we dit op een kwaliteitsvolle manier implementeren voor zieke leerlingen of leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zowel uit het regulier als uit het buitengewoon onderwijs, kan dit onderzoek veel inspiratie opleveren.

Het onderzoek kan inhaken op OBPWO 21.05: [Blended learning in het Vlaams secundair onderwijs: van noodzaak naar structurele implementatie](#).

Voor zieke leerlingen kan de ervaring van Bednet meegenomen worden.

Leren lezen bij kinderen met een verstandelijke beperking en/of leerlingen die zeer moeilijk tot lezen komen

Aanleiding

De leesvaardigheid van de Vlaamse leerlingen staat onder druk. Internationaal onderzoek duidt op een dalende trend in vergelijking met vele andere onderwijssystemen. PIRLS 2016 toonde bovendien aan dat zwak presterende leerlingen er harder op achteruit gaan dan de sterkere groep leerlingen.

Hogeschool UCLL ontwikkelde een methode om het leren lezen ter stimuleren bij kinderen met een verstandelijke beperking en/of leerlingen die zeer moeilijk tot lezen komen.

Kennisvragen

Voor zowel technisch als begrijpend lezen gelden volgende vragen:

- In welke mate zijn strategieën of didactische principes voor kinderen met een verstandelijke beperking en/of leerlingen die zeer moeilijk tot lezen komen, effectief?
- Welke strategieën of didactische principes voor deze doelgroep leerlingen kunnen uitgewisseld worden?

Relevantie

Om de leescompetenties van de Vlaamse leerlingen aan te scherpen, en vooral de zwakker presterende groep leerlingen te ondersteunen, is dit een uiterst relevant onderzoek. De onderzoeksresultaten kunnen ingezet worden om zowel de leerlingen in het regulier als het buitengewoon onderwijs verder te ondersteunen in hun ontwikkeling en onderwijsprestaties.

Bronnen

- Gobyn, S., Merchie, E. & De Bruyne, E., et.al. (2019). [Sleutels voor effectief begrijpend lezen](#). Vlaamse Onderwijsraad.
- Ceysens, M. (z.d.). [Lezergame - Lezen in het lager onderwijs](#). Pelckmans uitgevers.
- Van Vreckem, C., Axters, B. & Linsen, B. (z.d.). [Remediëringmateriaal begrijpend lezen voor zwakke lezers op school en in therapie](#). Arteveldehogeschool.

Levenslang leren voor leerlingen die met een individueel aangepast curriculum uitstromen uit het gewoon secundair onderwijs

Aanleiding

Er is internationaal een groeiende aandacht voor leerlingen met een (verstandelijke) beperking die doorstromen naar het hoger onderwijs. Ook binnen Vlaanderen verdient deze groeiende tendens meer aandacht.

Kennisvragen

- In welke mate stromen leerlingen die het gewoon secundair onderwijs verlaten met een individueel aangepast curriculum (IAC) of leerlingen die zich op de grens van het gemeenschappelijk curriculum bevinden, door naar het hoger onderwijs?
- In welke mate zijn die studenten succesvol in het hoger onderwijs?
- Op welke manier ervaren ze hindernissen maar ook successen in hun traject in het hoger onderwijs?
- Op welke manier kan hun traject op een effectieve wijze ondersteund worden?
- Hoe bepalend is de invulling van het IAC voor een succesvol traject in hoger onderwijs?
- Wat leren we uit de vergelijking met leerlingen die uitstromen uit het buitengewoon onderwijs? Wat is hun perspectief voor levenslang leren?

Relevantie

Om elke leerling kansen te bieden in het hoger onderwijs, moet ook gekeken worden naar hoe de doelgroep een succesvol leertraject kan afleggen in het hoger onderwijs.

Hoe bereidt de lerarenopleiding voor op het profiel en de kennis nodig voor de leraar in het deeltijds kunstonderwijs?

Aanleiding

In het nieuwe deeltijds kunstonderwijs (dco) zijn de onderwijsdoelen niet meer gebonden aan vakken. De academies kunnen autonoom bepalen welke doelen aan welke vakken worden gekoppeld. M.a.w. eenzelfde vak kan in elke academie inhoudelijk een andere invulling krijgen. Daarnaast kan een academie vanuit haar artistiek pedagogisch project zelf ook de wijze bepalen waarop ze de onderwijsdoelen realiseert. Dat alles samen zorgt ervoor dat per academie het lerarenprofiel voor een bepaald vak sterk kan verschillen.

Met dit onderzoek willen we in kaart brengen hoe de lerarenopleiders daarmee omgaan. Bij de invulling van hun vakdidactieken, bij hun stagebegeleidingen, LIO-trajecten² en startersbegeleidingen, enzovoort. Is hun aanpak ook effectief? Zijn nieuwe leraren echt startklaar in het dco en voorbereid op de 'wisselende' contexten?

Kennisvragen

- Hoe sluit de opleiding aan bij het zeer diverse dco-landschap? Hoe worden leraren hierop voorbereid? Welke praktijken zijn op dat vlak inspirerend?
- Hoe gaat de lerarenopleiding om met de niet vooraf bepaalde competenties per vak(gebied)?
- Welk effect heeft hun 'training on the job', LIO en startersbegeleiding?

Relevantie

De resultaten van dit onderzoek zijn relevant voor beleid en praktijk.

² LIO staat voor 'leraar in opleiding'. Zie: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (z.d.). [Leraar in opleiding: het LIO-traject](#).

Maatregelen voor behoud van beginnende leraren

Aanleiding

De aanpak van het lerarentekort is een belangrijke ambitie in de beleidsnota van minister Weyts (OD 2.1). In dat verband is de uitstroom van beginnende leraren een blijvende zorg. Een aanzienlijk aantal pas afgestudeerde leraren verlaat het beroep al vroeg in hun loopbaan. Terwijl de uitstroom van jonge leraren (jonger dan 30 jaar) in het secundair onderwijs stabiel is gebleven (17,9% in de periode 2009-14, 17,9% in 2014-19), is die toegenomen in het kleuteronderwijs (9,2% in 2009-14, 12% in 2014-19) en lager onderwijs (8,7% in 2009-14, 11,7% in 2014-19) (Departement Onderwijs en Vorming, 2021).

Recente beleidsinitiatieven (zoals het lerarenplatform en aanvangsbegeleiding als 'recht en plicht' voor starters) beogen meer beginnende leraren in het beroep te houden.

Uitstroom van beginnende leraren is een complex fenomeen. Volgens onderzoek van Struyven en Vanthournout (2014) wordt uitstroom beïnvloed door een reeks factoren zoals jobzekerheid, jobtevredenheid, steun van de schoolleiding, werkdruk, enzovoort. Kelchtermans (2017) wijst op de centrale rol van sociale relaties en de behoefte van beginnende leraren aan sociale erkenning en het gevoel erbij te horen als een volwaardige professional.

Voortbouwend op deze resultaten is het belangrijk om meer diepgaand te analyseren met welke werkcondities starters worden geconfronteerd in de scholen en welke (beleids)maatregelen impact hebben op het behoud van beginnende leraren.

Kennisvragen

Welke (beleids)maatregelen en werkcondities hebben impact op het behoud van beginnende leerkrachten?

- Wat is de impact van maatregelen gericht op werkzekerheid/stabiel inkomen (zoals het lerarenplatform)?
- Wat is de rol van secundaire arbeidsvoorwaarden?
- In welke mate en op welke manier geven scholen vorm aan aanvangsbegeleiding en wat is de impact hiervan op het behoud van beginnende leraren?
- In welke mate en op welke manier hebben scholen oog voor de taakbelasting van starters en wat is de impact hiervan op het behoud van beginnende leraren?
- In welke mate en op welke manier dragen de schoolcultuur en de sociaal-professionele relaties in het team bij tot het behoud van beginnende leraren?

Relevantie

Dit onderzoek is relevant voor beleid en praktijk.

Bronnen

- [Beleidsnota Onderwijs en vorming, 2019-2024, Parl. St., VI. Parl. 129 \(2019-2020\), nr. 1, 8 november 2019.](#)
- Department of Education and Training (2021). [Teachers' Professional Learning: Country Background Report of the Flemish Community of Belgium for the OECD TPL Study.](#)
- Kelchtermans, G. (2017). "Should I stay or should I go?": Unpacking teacher attrition/retention as an educational issue' *Teachers and Teaching Theory and Practice*, 23 (8): 961-977.
- Struyven, K. & Vanthournout, G. (2014). 'Teachers' exit decisions: An investigation into the reasons why newly qualified teachers fail to enter the teaching profession or why those who do enter do not continue teaching' *Teaching and Teacher Education* 43: 37-45.

Meer diversiteit in lerarenteams

Aanleiding

De minister stelt in zijn beleidsnota (OD 2.1) dat het lerarenkorps een betere afspiegeling moet worden van de maatschappij, zowel naar achtergrond als naar geslacht. De Vlor deed diezelfde aanbevelingen ook in zijn [memorandum](#) en [advies over gelijke onderwijskansen](#). Ook de Commissie Diversiteit van de SERV bracht daarover een advies uit.

Het thema richt zich op alle ondervertegenwoordigde groepen, maar in het bijzonder op potentiële leraren met migratieachtergrond. Verwacht wordt immers dat de factoren, drempels, oplossingen, noden, en zo meer per doelgroep zullen verschillen en er dus gerichtere kennisvragen nodig zullen zijn. In wat volgt spreken we voor de eenvoud wel in het algemeen van 'diverse achtergronden'.

Kennisvragen

- Welke factoren dragen bij tot het aantrekken en behouden van leraren met diverse achtergronden in de lerarenopleiding en in het onderwijs?
- Wat zijn drempels voor het aantrekken en behouden van leraren met diverse achtergronden in de lerarenopleiding en in het onderwijs?
- Welk soort initiatieven en interventies (van overheid, lerarenopleidingen, scholen, ...) kunnen de drempels verlagen? (goede praktijkvoorbeelden)
- Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden opdat die initiatieven en interventies bijdragen tot sterke schoolteams, zowel op het vlak van goed onderwijs voor alle leerlingen als op het vlak van onderwijs als aantrekkelijke werkplek voor alle leden van het schoolteam?
- Wat is de impact van meer diversiteit voor de rollen en de dynamiek in een lerarenteam?
- Wat betekent het voor leerlingen?

Relevantie

De relevantie situeert zich zowel voor de overheid (het beleid) als de praktijk van lerarenopleidingen en scholen, en is bovendien niveau-overstijgend. We benadrukken daarenboven de specifieke relevantie van een focus op etnisch-culturele diversiteit. De schaarse data rond diversiteit bij het onderwijzend personeel en in de lerarenopleiding suggereren dat de diversiteit bij het onderwijzend personeel en in de lerarenopleiding nog veraf staat van de diversiteit binnen de leerlingenpopulatie en in de samenleving. Uit onderzoek van de VUB van 2017 bleek dat slechts 5% van de leerkrachten in Vlaanderen een grootmoeder heeft die in het buitenland geboren is. Bovendien bevinden die buitenlandse wortels zich grotendeels in onze buurlanden.

Vanuit het licht van het lerarentekort, de aanhoudende etnische kloof inzake werkzaamheidsgraad en de groeiende diversiteit in de maatschappij is inzet op meer diversiteit bij het onderwijzend personeel en in de lerarenopleiding erg relevant. Een betere afspiegeling van de diversiteit binnen de leerlingenpopulatie bij het onderwijspersoneel kan er ook mee voor zorgen dat het onderwijs nog meer kan bijdragen tot de sociale en maatschappelijke mobiliteit van jongeren uit de kansengroepen.

Psychosociaal welzijnsbeleid in scholen (personeel)

Aanleiding

In de omgevingsanalyse in de beleidsnota van de minister (onder 4.5: “De Vlaamse leraar: moe maar tevreden”) wordt verwezen naar het tijdsbestedingsonderzoek (“de job is uitdagend en uitgebreid”) en het ziekteverzuimrapport dat aangeeft dat de meeste ziektedagen bij onderwijspersoneelsleden het gevolg zijn van psychosociale aandoeningen. De minister stelt in zijn beleidsnota (OD 2.1) dat hij de aantrekkelijkheid en status van het lerarenberoep wil verhogen. Een sterk psychosociaal welzijnsbeleid in scholen maakt hier ontegensprekelijk deel van uit.

Immers, vanuit het ziekteverzuimrapport, werkbaarheidsmonitor van de SERV, vele berichtgevingen in de media ... merken we dat de afwezigheden omwille van burn-out, psychosociale aandoeningen bij personeelsleden in onderwijs blijven stijgen. Vanuit verschillende hoeken worden initiatieven genomen en studies opgezet maar die blijven steken in het aanbieden en inventariseren van tools om de werkbaarheid te meten, de werkdruk in kaart te brengen enz. Maar wat komt er daarna? Wanneer we in kaart hebben gebracht waar het schoentje wringt inzake werkdruk, moet er bekeken worden wat we eraan kunnen doen.

Momenteel loopt het onderzoek ‘[Welzijnsbeleid als onderdeel van strategisch personeelsbeleid in scholen: naar een wetenschappelijk onderbouwd instrumentarium](#)’ (G. Devos, M. Tuytens, M. Moens (UGent) en B. Vanblaere, F. Vandaele, A. Depoorter (Arteveldehogeschool)). Het onderzoek beoogt in hoofdzaak een inventarisatie van instrumenten die bruikbaar zijn in een onderwijscontext, geïntegreerd binnen het strategisch personeelsbeleid van de school. Voortbouwend op de resultaten van dit onderzoek, is het belangrijk om meer diepgaand te analyseren wat effectief in scholen gebeurt op het vlak van psychosociaal welzijnsbeleid. In welke mate en op welke manier voeren scholen een psychosociaal welzijnsbeleid als onderdeel van een strategisch personeelsbeleid? Belangrijk is om goede praktijkvoorbeelden te inventariseren.

Kennisvragen

- Welke psychosociale problemen komen vaak voor bij personeelsleden in het onderwijs en wat zijn de oorzaken daarvan?
- Wat is de impact van de toenemende digitalisering op het psychosociaal welzijn van onderwijspersoneelsleden?
- In welke mate en op welke manier voeren scholen een psychosociaal welzijnsbeleid als onderdeel van een kwaliteitsvol, strategisch en integraal personeelsbeleid? In welke mate en op welke manier maken scholen hierbij gebruik van de instrumenten geïnventariseerd in het onderzoek van Devos et al (zie hoger)?
- Wat zijn praktijken, knelpunten, succesfactoren en randvoorwaarden van een welzijnsbeleid dat effectief leidt tot werkdrukverlaging en tot een verminderd risico op psychosociale aandoeningen?
- Wat is de rol van het beleid (de overheid), de school/het schoolbestuur, het personeelslid zelf?

Relevantie

- Zowel voor de overheid (het beleid) als de scholen
- Niveau-overstijgend

Bronnen

- [Beleidsnota Onderwijs en vorming, 2019-2024, Parl. St., VI. Parl. 129 \(2019-2020\), nr. 1, 8 november 2019.](#)
- AGODI (2020). [Rapport afwezigheden naar aanleiding van ziekte 2019 Vlaams onderwijspersoneel.](#) Agentschap voor Onderwijsdiensten.
- Bourdeaud'hui, R., Janssens, F. & Vanderhaeghe, S. (2020). [Rapport Werkbaarheidsprofiel onderwijssector 2019 Sectorale analyse op de Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2004 - 2019.](#) Stichting Innovatie & Arbeid.

Haalbare en zinvolle implementatie van masters in het basisonderwijs

Aanleiding

Er loopt reeds langer een debat over het inzetten van masters specifiek voor het basisonderwijs. Scholen die effectief masters willen inzetten, signaleren daarbij meerdere obstakels, net als de masters zelf. Hoe kunnen die obstakels in kaart gebracht worden zodat regelgeving en schoolbeleid die implementatie beter kunnen faciliteren?

De Vlor was al eerder vragende partij om te onderzoeken hoe het lerarenteam van de basisschool versterkt kan worden via de introductie van masters specifiek voor het basisonderwijs. Zie Tijd voor een volwaardig toekomstplan basisonderwijs Zie: Vlor, Raad Basisonderwijs. [Tijd voor een volwaardig toekomstplan voor het basisonderwijs](#), 29 mei 2019.

Kennisvragen

- Wat zijn de basisvoorwaarden om de integratie van masters die specifiek opgeleid zijn voor het basisonderwijs, te verbreden en te verduurzamen, op een manier die gunstig is voor de leerlingen, het team en de schoolwerking?
- Binnen welke contexten worden vandaag in Vlaanderen masters in het basisonderwijs ingezet (aantallen, ambten, verloning, ...)?
- Wat zijn de drempels die Vlaamse scholen ervaren om masters aan te werven in het basisonderwijs?
- Hoe ervaren scholen (schoolleiders, collega's, ...) de rol en waarde van masters in het basisonderwijs voor de leerlingen, het team en de schoolwerking?
- Zijn er verschillen vast te stellen in de aanwerving, acceptatie, motivatie, opdracht, verwachtingen, collegialiteit, enzovoort tussen personeelsleden waarbij de master hun basisopleiding is en personeelsleden die na enkele jaren werkzaamheid als bachelor in het basisonderwijs een master halen? Wat is de invloed van eerdere ervaring?

Relevantie

Die kennisvragen vanuit het veld zijn relevant voor beleid en praktijk.

Bronnen

Zie review SONO (2018). [Review master basisonderwijs](#). Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Inzet van specifieke expertise in schoolteams

Aanleiding

In de beleidsnota (OD 1.7) staat dat de minister de directies in het basisonderwijs zal voorzien van extra administratieve, pedagogische en beleidsondersteuning. In de beleids- en begrotingstoelichting 2021 lezen we dat de minister investeert in zorgcoördinatie en beleidsondersteuning in basisscholen. In de visienota 'Digisprong' lezen we bij actie 2.1 dat er een uitbreiding komt van de ICT-coördinatie in verschillende onderwijsniveaus.

Onderwijs geven doe je als team. Rekening houdend met de schaalgrootte van basisscholen, zijn er deels personeelsgroepen die in verschillende schoolteams werken. Denk aan ondersteuners, zorgcoördinatoren, ICT-coördinatoren, beleidsondersteuners, preventie-adviseurs, administratief medewerkers, enzovoort, die in verschillende scholen van de scholengemeenschap of scholengroep werken en er belangrijke expertise binnenbrengen.

Er is weinig onderzoek gericht op die personeelsgroepen, de expertise die ze binnenbrengen en de wijze waarop ze verbindend kunnen werken in verschillende schoolteams.

Kennisvragen

- Hoe beleven onderwijsprofessionals die in verschillende schoolteams werken, hun job en professionele ontwikkeling en wat zijn daarvoor bepalende factoren?
- Wat zijn praktijken, randvoorwaarden en succesfactoren voor de samenwerking van schoolteams met onderwijsprofessionals die niet permanent op school aanwezig zijn?
- Hoe kunnen onderwijsprofessionals die niet permanent op school aanwezig zijn, daadwerkelijk bijdragen tot de professionele ontwikkeling van leraren en andere teamleden (en vice versa). Wat zijn noodzakelijke condities om bij te dragen tot sterke schoolteams, zowel op het vlak van goed onderwijs voor de leerlingen als op het vlak van het schoolteam als bron voor professioneel leren en werken?

Relevantie

- Zowel voor het beleid als de praktijk van schoolontwikkeling en schoolorganisatie
- Vooral voor het basisonderwijs (gelet op de schaalgrootte)

Bronnen

- [Beleidsnota Onderwijs en vorming, 2019-2024, Parl. St., VI. Parl. 129 \(2019-2020\), nr. 1, 8 november 2019.](#)
- [Beleids- en begrotingstoelichting Onderwijs en Vorming Begrotingsuitvoering 2020, 23-M \(2020-2021\) – Nr. 1, 21 mei 2021 \(2020-2021\)](#)
- Vlaamse Regering. *Visienota 'Digisprong: van achterstand naar voorsprong', ICT-plan voor een kwalitatief digitaal onderwijs.* 11 december 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts.

Indeling schooljaar / impact van onderwijstijd

Aanleiding

Het debat over de gevolgen van de coronacrisis op het leren, en vooral de leervertraging die er door is opgelopen, heeft ook een inkorting van de zomervakantie opnieuw op de beleidsagenda gezet, en daarmee ook mogelijke andere indelingen voor het schooljaar. Een aantal opiniemakers ziet in een kortere zomervakantie een mogelijke oplossing voor het aanpakken van die leervertraging. Tegelijkertijd sluit dit aan bij een andere, reeds lang hangende thematiek waarbij men vanuit pedagogisch-didactische en ontwikkelingsgerichte hoek opwerpt dat één week vakantie in het eerste en tweede trimester te weinig is om voldoende op adem te komen.

Een andere indeling van het schooljaar houdt het potentieel in zich om bij te dragen aan gelijke onderwijskansen. Het effect van een schoolloze periode is gemiddeld genomen sterker voor kinderen uit gezinnen met een lage socio-economische status (SES) dan voor kinderen met een hoge SES. Terwijl kinderen uit kansrijke gezinnen hun kennis en vaardigheden op peil houden door tal van stimulerende vakantie-activiteiten, is dat gemiddeld genomen veel minder het geval voor kinderen uit kansarme gezinnen.

Het is duidelijk dat het sleutelen aan de organisatie van een schooljaar complexe en verreikende gevolgen heeft voor leerlingen, ouders, leden van het schoolteam en de school als organisatie. Een onderzoek naar de positieve en negatieve effecten dringt zich op. Daarnaast kan er ook ruimer gekeken worden naar de impact van onderwijstijd en 'tijd voor onderwijs' op de lerende en hun ouders, op de leden van het schoolteam en op de schoolorganisatie?

Kennisvragen

- Wat leren internationale praktijken ons over het inkorten van de zomervakantie, het spreiden van lesweken en schoolvakanties overheen het schooljaar, ...?
- Welke schoolsystemen hebben de stap naar andere indelingen van het schooljaar gezet?
- Wat zijn de verschillende mogelijke scenario's voor alternatieve indelingen van het schooljaar?
 - verkorting zomervakantie en verlenging onderwijstijd: mogelijke deelscenario's?
 - herverdelen van onderwijstijd zonder verlenging: mogelijke deelscenario's?
- Wat zijn de te verwachten positieve en negatieve effecten van de verschillende alternatieve indelingen van het schooljaar, en dit zowel op vlak van leerprestaties, als van welbevinden, mentale en fysieke gezondheid? Wat zijn de effecten voor de leden van het schoolteam en voor de schoolorganisatie?
- Welke kwaliteitsvoorwaarden zijn verbonden aan de verschillende scenario's? Welke randvoorwaarden moeten vervuld zijn?
- Wat is het potentieel van de verschillende scenario's op het vlak van gelijke onderwijskansen?
- Welke invloed heeft het aantal lestijden per week, uitbreiding van de onderwijstijd, ... op de leerresultaten van leerlingen? En op hun bredere psychosociale ontwikkeling en welzijn? En op de leden van het schoolteam, schoolorganisatie en ouders?

Een andere relevante vraag, maar wellicht niet haalbaar in de context van OBPWO, is:

- Wat zijn de te verwachten effecten op andere sectoren? Welke niet-onderwijs actoren moeten mee in deze thematiek betrokken worden?

Relevantie

Sleutelen aan de organisatie van een schooljaar heeft complexe en verreikende gevolgen en kan best zo geïnformeerd mogelijk gebeuren, waarbij we ook voldoende zicht moeten hebben op mogelijke grote positieve en negatieve effecten voor alle betrokkenen.

Kenmerken van pedagogisch zinvolle digitalisering

Aanleiding

De Digisprong richt zich op de digitalisering van het onderwijs in brede zin en stuurt daarbij ook aan op een (verdere) digitalisering van de onderwijspraktijk zelf. Dat van de kleuterklas tot en met de derde graad secundair onderwijs. De scholen voorzien voor elke individuele leerling vanaf het vijfde leerjaar van een digitaal toestel. Voor jongere kinderen zijn de toestellen op klasniveau beschikbaar. Scholen ontwikkelen daartoe een ICT-beleid steunend op de schooleigen visie. Een reviewstudie die ook ingaat op de pedagogische impact van de digitalisering van de onderwijspraktijk, kan scholen helpen een bij het vormgeven van het schooleigen visie. Dergelijke studie kan ook nuttig zijn voor de verdere implementatie van de Digisprong.

De Vlor stelt in zijn advies bij de visienota Digisprong dat de effectiviteit van digitale leermiddelen en het gebruik ervan blijvende aandacht en onderzoek verdient. In Vlaanderen kennen we het vijfjaarlijkse MICTIVO-onderzoek dat zich richt op de mate van ICT-integratie in de scholen³. Met betrekking tot het effect van ICT-gebruik (thuis en op school) op bv. PISA-scores, blijven de verbanden onduidelijk (PISA 2012 (zie OECD 2015) of 2018: “While more digital devices, such as computers and portable computers, were available in schools in 2018 than in 2015, the availability of these devices was not associated with student performance, on average across OECD countries, and in most countries and economies that participated in PISA 2018”).

In internationale context is er wel zeer veel onderzoek beschikbaar over inzet van ICT als didactisch instrument en het effect daarvan. Het zou goed zijn om daar een overzichtsstudie van te maken en de belangrijkste inzichten te vertalen naar de Vlaamse context.

Kennisvragen

- Wat kunnen we uit onderzoek leren over de wijze waarop digitalisering in het onderwijsproces op een zinvolle wijze aansluit bij een pedagogische schoolvisie, zowel in het basis als in het secundair onderwijs?
- Wat leert internationaal onderzoek ons over de impact van digitalisering op het leerproces alsook de bredere ontwikkeling van (jongere) kinderen in kleuter- en lager onderwijs?
- Wat vertelt onderzoek ons over de wijze waarop de digitalisering van onderwijs (als middel) aansluit bij een pedagogische opbouw van de ontwikkeling van en omgang met digitale vaardigheden en mediavorming (als onderwijsdoel)?
- Hoe verwoorden en duiden de scholen in Vlaanderen vandaag hun pedagogische visie op digitalisering? Zijn daarbinnen relevante verschillen vast te stellen (bv. naargelang het onderwijsniveau)?

Relevantie

Digisprong, ontwikkelen van schooleigen visie

³ MICTIVO staat voor Monitor ICT-integratie in het Vlaamse Onderwijs. Zie [MICTIVO – Monitor ICT integratie in het Vlaamse Onderwijs](#)

Bronnen

- Heymans, P. J., Godaert, E., Elen, J., van Braak, J., & Goeman, K. (2018). *MICTIVO2018. Monitor voor ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs*. Eindrapport van O&O-opdracht: Meting ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs (MICTIVO). KU Leuven / Universiteit Gent.
- OECD (2015). [*Students, Computers and Learning: Making the Connection*](#). PISA, OECD Publishing.
- Peña-López, I. (2020). *PISA 2018 Results. Effective Policies, Successful Schools*. OECD Publishing.
- Vlor, Algemene Raad. [*Voorwaarden voor succesvolle ICT-integratie in onderwijs. Advies over de visienota 'Digisprong: van achterstand naar voorsprong'*](#), 21 januari 2021.

De rol van privéonderwijs en privébijlessen binnen de leerefficiëntie en leerprestaties van leerlingen

Aanleiding

Tijdens de coronacrisis hebben allerlei vormen van privéonderwijs en georganiseerde bijlessen een spectaculaire groei gekend. Een onderzoek dringt zich op naar de kloof tussen jongeren/leerlingen die daar volop gebruik van kunnen maken en zij die daartoe niet de middelen hebben. Ook moet onderzocht worden in hoeverre die evolutie de leervertraging van kwetsbare groepen heeft kunnen vergroten.

Uitzoomend van de coronacrisis is het zinvol om de relatie tussen onderwijs als publiek goed en de rol van private spelers te onderzoeken.

Kennisvragen

- Hoe ziet in Vlaanderen de markt van privéonderwijsscholen en bijlesbureaus en -organisaties eruit?
- Hoe is die sector georganiseerd en gestructureerd? Hoe ziet het aanbod eruit?
- Welke doelgroepen worden door die organisaties bereikt en bediend?
- In welk opzicht vergroot dat aanbod de kloof tussen kinderen/jongeren van ouders die dat kunnen bekostigen en kinderen/jongeren van ouders die deze lessen niet kunnen betalen?
- Hoe kan onderwijs omgaan met de groeiende invloed van private instanties op de ontwikkeling van (bepaalde groepen) leerlingen?

Relevantie

Het onderzoek moet relevante informatie opleveren aan de overheid over de rol en invloed van privéonderwijsinitiatieven, onder meer op de leerefficiëntie van leerlingen en het al dan niet vergroten van de kloof tussen leerlingen die van deze initiatieven gebruikmaken en zij die dat niet doen/kunnen.

Bronnen

- Media-aandacht in o.m. De Tijd, De Standaard.
- Eerder onderzoek naar de rol van buitenschoolse hulpverlening (bv. logopedie), bv. [Onderwijsonderzoeken \(vlaanderen.be\)](http://Onderwijsonderzoeken.vlaanderen.be). Hier zoomen we echter in op een nieuwe evolutie met andere dynamieken en verhoudingen.

Rol en betekenis van achtergrondkennis voor tekstbegrip en vaardigheden begrijpend lezen

Aanleiding

Achtergrondkennis of voorkennis is van groot belang voor begrijpend lezen. Daar bestaat geen twijfel over. Onderzoekers van het Expertisecentrum Effectief Leren (ExCel, Thomas More) analyseerden een Amerikaanse studie naar het belang van achtergrondkennis voor tekstbegrip bij leerlingen van het secundair onderwijs. De auteurs van die studie besluiten dat de resultaten een bevestiging zijn van de 'kennis-drempel hypothese': een bepaalde mate van voorkennis van een onderwerp is noodzakelijk opdat leerlingen een tekst die ze leren over dat onderwerp effectief zullen kunnen begrijpen. Die kennis moet specifiek met het onderwerp te maken hebben. Bron: Surma, T., Buelens, W. & Muijs, D. (2020). [Voorspelt achtergrondkennis hoe goed je een tekst kunt begrijpen?](#) Expertise Centrum voor Effectief Leren (Thomas More).

Als we nadenken over hoe de begrijpend leesvaardigheid van leerlingen verbeterd kan worden, kijken we meestal naar de didactiek. De resultaten van de genoemde studie moeten ons verder doen kijken naar de context. Verdiepingsonderzoek bij de bevindingen kan richting geven aan hoe onderwijs kan werken aan die essentiële achtergrondkennis.

In de [Sleutels voor effectief begrijpend lezen](#) (voor het basisonderwijs) is het activeren van voorkennis een onderdeel van een effectieve didactiek.

Kennisvragen

- Gegeven de bevindingen uit het onderzoek, wat kan onderwijs dan doen om daar compenserend mee om te gaan?
- Wat betekent dat voor het curriculum: moeten we minder uren voor taal voorzien en meer voor mens en maatschappij? Laten we begrijpend lezen beter impliciet aan bod komen en brengen we het onder in een ander leerplan?
- In de woorden van het onderzoek: hoe kan onderwijs het punt van 'het breken van de curve' verleggen?

Relevantie

Het voorgestelde onderzoek is relevant voor beleid en praktijk in het licht van de dalende leesvaardigheid van Vlaamse leerlingen en kan gekaderd worden in het Leesoffensief.

Bronnen

O'Reilly, Tenaha & Wang, Zuowei & Sabatini, John. (2019). ['How Much Knowledge Is Too Little? When a Lack of Knowledge Becomes a Barrier to Comprehension'](#) *Psychological Science* 30(9).

Oorzaken van de kennisachteruitgang van het Frans bij leerlingen in het secundair onderwijs

Aanleiding

Sinds vele jaren daalt de kennis van het Frans bij de Vlaamse jongeren zienderogen. Zelfs bij sommige leerkrachten Frans is de beheersing van die vreemde taal vaak onvoldoende. Dat blijkt telkens weer, niet alleen uit conclusies van diverse internationale wetenschappelijke instellingen, maar ook vanuit de Vlaamse arbeidsmarkt wordt sinds lang melding gemaakt van een gebrekkige kennis van vooral het Frans bij jongeren.

Er dringt zich dus een grondig onderzoek op naar de oorzaken van die achteruitgang, met bijzondere aandacht voor de didactiek Frans in het secundair onderwijs.

Kennisvragen

- Welke zijn de voornaamste oorzaken van de permanente achteruitgang van de kennis van het Frans bij de leerlingen secundair onderwijs?
- Welke acties moeten ondernomen worden om het groot aantal tekorten voor het vak Frans in het secundair onderwijs terug te dringen?
- Welke didactische principes kunnen daaraan tegemoetkomen?
- Welke methodologische en didactische veranderingen moet het onderwijs Frans ondergaan om aan de verwachtingen van de arbeidsmarkt tegemoet te komen?

Relevantie

In een land waar de kennis van het Frans veel gevraagd wordt op de arbeidsmarkt en waar die kennis vroeger een sterke troef was van vele Vlamingen, is het vandaag precies de gebrekkige beheersing ervan die een belangrijk werkpunt vormt voor vele jongeren die zich op de arbeidsmarkt willen begeven.

Onderzoek naar de doeltreffendheid van microcredentials

Aanleiding

Diverse onderwijspartners en beleidsmakers zijn ervan overtuigd dat onderwijsinstellingen die instaan voor het leren van volwassenen meer moeten inzetten op een aanbod van kleine gehelen van leerinhoud die elk op zich gecertificeerd kunnen worden: de zogenaamde microcredentials en microdegrees. Een microcredential is een erkend bewijs van de leerresultaten die iemand heeft behaald na een leerervaring van beperkte omvang, op basis van transparante normen en eisen en na een beoordeling (definitie uit de visienota 'Voorsprongfonds Hoger Onderwijs', ontleend aan de definitie van de Europese Commissie).

Er beweegt heel wat op het vlak van microcredentials. De minister verwijst in zijn visienota '[Voorsprongfonds Hoger Onderwijs](#)' naar microcredentials als het flexibele instrument bij uitstek om het (hogere) onderwijs open te stellen voor meer lerenden. Ook zijn er de Europese initiatieven die, naast het hogere onderwijs, het toepassingsveld van microcredentials willen verbreden.

De verwachting van de pleitbezorgers is dat de flexibiliteit die microcredentials bieden en de certificaten over kleinere gehelen zullen bijdragen tot het aanwakkeren van de intrinsieke motivatie van studenten en cursisten. Toch gaan er zowel vanuit het werkveld als vanuit pedagogisch onderzoek stemmen op die die aanname in vraag stellen.

De Vlor denkt aan een (internationale) review van onderzoek naar de relatie tussen (mogelijke) functies van microcredentials en de doeltreffendheid in het vervullen van die functies. Een andere mogelijkheid is een analyse van de impact van microcredentials op diverse aspecten van het onderwijs aan volwassenen op basis van een kwalitatieve bevraging van het Vlaams werkveld (waaronder zeker lesgevers en cursisten/studenten). Daarbij moeten alle vormen van kleine leerinhouden die gecertificeerd kunnen worden, betrokken worden: naast de bestaande en geplande microcredentials in het hogere onderwijs, zijn er ook andere korte (delen van) opleidingen in het hogere onderwijs, het modulaire systeem in het volwassenenonderwijs, de korte en flexibele opleidingen van Syntra enzovoort.

Kennisvragen

- Welke functies kunnen microcredentials vervullen? Hoe strookt dat met de verwachtingen van diverse beleidsactoren?
- In welk opzicht/ten aanzien van welke functie of verwachtingen zijn microcredentials doeltreffend vanuit het perspectief van de aanbieders en de lerenden?
- Wat is de impact van microcredentials op diverse aspecten van het onderwijs aan volwassenen (curriculum, kwaliteit van leren, werkcondities van leraren, retentie van cursisten, ...)?
- In welke mate zijn microcredentials in pedagogisch opzicht doeltreffend, d.w.z. doeltreffend voor het aanbieden van kwaliteitsvol onderwijs en voor het aanwakkeren van interesse en intrinsieke motivatie bij studenten en cursisten?

Relevantie

De resultaten van het onderzoek zijn zowel voor het beleid als de praktijk relevant in functie van de evoluties rond microcredentials.

Levenslang leren in het hoger onderwijs

Aanleiding

Het hoger onderwijs zet steeds vaker in op levenslang leren en dat zal in de toekomst alleen maar versterken, mede door middel van de opkomende microcredentials (zie ook vorig thema). Er is dan ook nood aan onderzoek en bijbehorende visieontwikkeling rond levenslang leren in hoger onderwijs. Het is daarbij belangrijk om het thema verder vanuit het perspectief van de lerende en ook samen met de lerende te onderzoeken.

Kennisvragen

- Wat zijn drempels voor lerenden om in te stromen in het aanbod levenslang leren hoger onderwijs in Vlaanderen?
- Wat zijn faciliterende factoren voor lerenden om in te stromen in het aanbod levenslang leren hoger onderwijs in Vlaanderen?
- Welke kansen en uitdagingen bieden microcredentials voor deelname van lerenden aan het levenslang leren in het hoger onderwijs in Vlaanderen? (zie ook vorig thema)

Relevantie

De visienota '[Voorsprongfonds Hoger Onderwijs](#)' benadrukte het onverzilverd potentieel dat het Vlaamse hoger onderwijs heeft op het vlak van levenslang leren. Sterker daarop inzetten past ook binnen de doelstelling om van Vlaanderen (blijvend) een topregio te maken in Europa op vlak van hoger onderwijs.

Bronnen

- Beleidsdocumenten in het kader van de Europese Hogeronderwijsruimte: het Romecommuniqué zelf (zie EHEAROME2020 (2020)). [Rome Ministerial Communiqué](#) en de bijhorende Annexen (i.h.b. Annex II en Annex III, zie EHEA (2020)). [European Higher Education Area and Bologna Process](#) (voor alle documenten).
- Nota van de Vlaamse Regering Visienota. *Voorsprongfonds Hoger Onderwijs*. Parl. St. VI. Parl. 679 2020-2021. Ingediend 8 maart 2021 en Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Voorwaarden voor een relance van het Vlaamse hoger onderwijs. Advies over de visienota 'Voorsprongfonds hoger onderwijs'](#), 30 maart 2021.

- Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Drempels wegwerken voor het levenslang leren in het hoger onderwijs. Advies voor het Vlaams actieplan levenslang leren](#), 9 maart 2021.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Verreth
algemeen voorzitter